

Zsivity Tímea[✧]

Orosz hibrid fenyegetések Szerbiában

DOI 10.17047/HADTUD.2025.35.3.3

A hidegháború utáni kétpólusú világrend összeomlása gyökeresen megváltoztatta a Nyugat-Balkán geo-és biztonságpolitikai helyzetét, különösen Szerbia szerepét. A politikai instabilitás, a gyenge intézményi struktúrák és az etnikai megosztottság nemcsak az ország belső kohézióját gyengítik, hanem a külső befolyásolás számára is sebezhetővé teszik az államot. A hibrid fenyegetések, bár nem újkeletűek, az orosz–ukrán háború következtében egyre hangsúlyosabb biztonsági kihívást jelentenek, különösen olyan sérülékeny államok esetében, mint Szerbia. Jelen tanulmány vizsgálja, hogy Oroszország hogyan használja az energiapolitikát, a média- és információs befolyásolást, valamint a proxy-viszonyokat a szerb társadalom polarizálására és az euroatlanti integráció akadályozására. Emellett elemzi, hogy a kínai gazdasági és technológiai beruházások miként okozhatnak geopolitikai feszültségeket. A tanulmány foglalkozik továbbá az Európai Unió és a NATO válaszlépéseivel, kiemelve a dezinformáció és a kiberfenyegetések elleni intézkedések fontosságát. Az elemzés rámutat, hogy az EU-nak és a NATO-nak összehangolt biztonságpolitikai stratégiára van szüksége a Nyugat-Balkán stabilitásának fenntartása és a külső befolyások ellen-súlyozása érdekében.

KULCSSZAVAK: hibrid módszerek, Szerbia, Oroszország, NATO, Európai Unió

Russian hybrid threats in Serbia

The collapse of the post-Cold War bipolar world order has fundamentally altered the geopolitical and security landscape of the Western Balkans, especially for Serbia. Political instability, weak institutional structures, and ethnic divisions undermine internal cohesion and render the state vulnerable to external influence. Although not new, hybrid threats have become an increasingly prominent security challenge in the wake of the Russia–Ukraine War, notably in fragile states like Serbia.

This study examines how Russia uses energy policy, media and information influence, and proxy relationships to polarise Serbian society and hinder Euro-Atlantic integration. It also analyses how Chinese economic and technological investments may generate

✧ Nemzeti Közszerológati Egyetem, Európa Stratégia Kutatóintézet Nyugat-Balkán kutatója és a Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza. –

Ludovika National University of Public Service, Europe Strategy Research Institute, researcher, PhD Student (Ludovika University of Public Service, Doctoral Programme in Military Sciences).

E-mail: zsivity.timea@gmail.com

geopolitical tensions. Furthermore, the study addresses the responses of the European Union and NATO, emphasising the importance of measures against disinformation and cyber threats. The analysis concludes that the EU and NATO require a coordinated security strategy to maintain regional stability and counter external influences.

KEYWORDS: hybrid methods, Serbia, Russia, NATO, European Union

Bevezetés

Szerbia, mint az EU-val határos tagjelölt ország, nagysága, demográfiai potenciálja, gazdasági kapacitásai, katonai képességei és széleskörű unión kívüli kapcsolatrendszere révén a régió meghatározó aktora. E komplex adottságok ugyanakkor fokozott sebezhetőséget eredményeznek a hibrid fenyegetésekkel szemben, különösen egy olyan összetett nemzetközi biztonsági környezetben, ahol a regionális instabilitások és a globális konfliktusok egymást erősítve hatnak. Az orosz–ukrán háború, az Izrael–Hamász közötti fegyveres összecsapások, valamint az észak-koszovói, dél-kaukázusi feszültségek egyértelművé tették, hogy a Nyugat-Balkán európai integrációja nem csupán politikai törekvés, hanem a kontinens biztonságát meghatározó stratégiai szükségszerűség is.¹ Az EU, a NATO és szövetségeseik számára alapvető jelentőségű a politikai vákuum kialakulásának megelőzése, mivel az lehetőséget teremtene harmadik felek destabilizáló beavatkozásaira és kényszerítő tevékenységeire,² ami a régió stabilitását és az orosz–ukrán háború kimenetelét is befolyásolhatja.

A befolyási övezetté válás okai nem egységesek, a kulturális, vallási, katonai és gazdasági okokon át egészen a világhatalmi pozíció demonstrálásáig széles skálán mozognak az indítékok.³ Ezért kulcsfontosságú a hibrid fenyegetések felismerésére irányuló képességek javítása, valamint a célzott válaszok kidolgozása. A hatékony védekezés feltétele a támadások természetének pontos azonosítása, a tájékozott nyilvánosság, a befolyásmentes média, továbbá a megfelelő jogi és intézményi keretek biztosítása. Mivel a hibrid támadások ország-specifikus sebezhetőségekre építenek, a válasz lépéseknek is ezekhez a sajátosságokhoz kell igazodniuk, túlmutatva az általános biztonságpolitikai megközelítéseken. Az új kihívásokhoz új képességeket kell teremteni.⁴

A tanulmány következő fejezetei a hibrid módszerek Szerbiában való alkalmazását, Oroszország hibrid műveleteinek hatásait, valamint az Európai Unió és a NATO válaszreakcióit tárgyalják. Az elemzés célja nem csupán az egyes fenyegetési formák azonosítása, hanem azok strukturális beágyazottságának és biztonságpolitikai következményeinek feltárása. E megközelítés lehetővé teszi a régió stabilitását

1 Megjegyzés: 2023-ban Brüsszelben megrendezett EU-Nyugat-Balkán csúcstalálkozón az uniós vezetők kijelentették, hogy a közösség teljes mértékben elkötelezett a régió integrációja mellett, és a csatlakozási folyamat felgyorsítását sürgeti. Emellett jelezték, hogy az EU elkötelezett amellett, hogy tovább erősítse együttműködését a Nyugat-Balkánnal az alapvető biztonsági és védelmi kérdésekben.

Lásd: <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2023/12/13/>

2 Szenes 2025, 133.

3 Bihari 2019, 6.

4 Vincze 2018.

veszélyeztető mintázatok mélyebb megértését és az ezekre adható hatékony válasz-mechanizmusok körvonalazását.

A hibrid hadviselés és jellemzői

A hibrid hadviselés jelenlegi formájának kialakulásához hosszú fejlődési út vezetett,⁵ miközben az alkalmazott módszerek és eszközök – amelyekkel napjaink hadszínterein találkozunk – önmagukban nem új keletűek. Már a hidegháború idején is használtak olyan eszközöket, amelyek nem érték el a nyílt háború szintjét, mégis alkalmasak voltak az ellenfél befolyásolására, gyengítésére vagy destabilizálására; a mai hibrid hadviselés ezeknek az eszközöknek összehangolt, rugalmas és stratégiai célok mentén történő alkalmazását jelenti.⁶

Míg a hagyományos katonai műveleteket irányvonalak mentén szervezik, a különböző haderőnemek és fegyvernemek együttműködésével, és céljuk az ellenség fő erőinek megsemmisítése, területének elfoglalása és a lakosság akarátának megtörése, addig a hibrid műveletek során a különböző eszközeiket (diplomáciai, nemzetbiztonsági, katonai, gazdasági, kiber-, információs és pszichológiai), valamint hagyományos és aszimmetrikus módszereket váltogatva alkalmazzák az ellenfél fokozatos védtelenné tétele érdekében.⁷

A hibrid hadviselés a hagyományos és az irreguláris hadviselési formák puha, közepes és kemény eszközeinek rugalmas és összehangolt alkalmazását jelenti, amelynek célja az ellenséges állam és fegyveres erőinek megbénítása, védtelenné tétele, valamint a támadó politikai akarátának érvényesítése.⁸ Mindezek mellett kulcsfontosságú, hogy a műveletek során az erőszak alkalmazása a háborús küszöb alatt maradjon.

A hibrid fenyegetések kapcsán fontos kiemelni: a kifejezés mindig két vagy többféle eszköz vagy módszer egyidejű, összehangolt alkalmazását jelenti. Nem indokolt a használata abban az esetben, ha csupán kibertámadások sorozatáról vagy egyetlen dezinformációs lépésről van szó.⁹

A modern információs technológia alkalmazása központi szerepet játszik a hibrid műveletek során – mind a támadó szereplők összehangolt működésének biztosításában, mind pedig a műveletek szerves részét képező intenzív propagandatevékenységben. Noha ezen eszközök már korábban is rendelkezésre álltak, a hibrid hadviselés újdonsága elsősorban azok tudatos, összehangolt és célirányos alkalmazásában rejlik.

5 Megjegyzés: Pokorláb Imre a „Hibrid hadviselés: új hadviselési forma, vagy régi ismerős?” c. tanulmányában többek között részletesen kifejti, hogy a hibrid hadviselés nem önállóan kialakult jelenség, hanem az irreguláris hadviselés hosszú időre visszanyúló fejlődésének újabb állomása, amely az évtizedek alatt folyamatosan alakult és korszerűsödött. Lásd: Pokorláb 2015.

6 Vö.: Hoffman 2007, 8, Szenes 2021, 39-40, Freedman: The future of war- a history, Penguin Books Ltd. 2018.

7 Resperger 2018, 23.

8 Resperger 2018, 21.

9 Rühle 2021.

A modern média kulcselemévé vált a hibrid hadviselésnek: lehetőséget biztosít arra, hogy a támadó fél folyamatos információs nyomás alatt tartsa célországát, miközben dezinformációval és álhírekkel zavarja meg az állam működését, a lakosság körében pedig saját narratíváját tudja érvényesíteni. Az információs műveletek megvalósíthatósága szempontjából fontos, hogy a támadó fél erős médiapozíciókkal rendelkezzen a célországon belül – akár helyi médiumokon keresztül, akár a saját területéről sugárzott, célzott tartalmakkal, amelyekre a megtámadott ország lakossága fogékony.¹⁰

A hibrid műveleteknél – ahogy azt Resperger is hangsúlyozza – a „megtörni – működésképtelenné tenni – elfoglalni” hármas logikája érvényesül.¹¹ Mindez a modern konfliktusok aszimmetrikus természetét tükrözi vissza, ahol a közvetlen katonai konfrontáció helyett a cél az ellenfél intézményi és társadalmi struktúráinak fokozatos gyengítése.

A fogalmat hasonlóan értelmezi az Európai Bizottság is, amely szerint a hibrid fenyegetéseket állami vagy nem állami szereplők hajtják végre, akik a célország sebezhetőségeit igyekeznek a saját előnyükre kihasználni.¹² Ezt összehangoltan alkalmazott eszközökkel (diplomáciai, katonai, gazdasági, technológiai) valósítják meg, miközben a háborús küszöb alatt maradnak. Példaként említhető a demokratikus döntéshozatali folyamatok akadályozása tömeges dezinformációs kampányokkal, a közösségi média felhasználása a politikai narratíva irányítására, vagy a megbízott szereplők radikalizálására, toborzására.¹³ Az ilyen típusú műveletek elsősorban azokban a helyzetekben érvényesülhetnek, ahol a közvetlen fegyveres konfliktus ugyan elkerülhető, de tartós politikai feszültség áll fenn az érintett szereplők között. Ez az ún. „forró béke” állapota – amikor nincs nyílt fegyveres konfliktus, de a felek között komoly politikai és stratégiai feszültségek húzódnak – különösen kedvez a fedett és félrevezető műveleteknek.¹⁴ Ilyen körülmények között a titkosszolgálatok szerepe különösen hangsúlyossá válik, mivel ezek az intézmények képesek azonosítani, irányítani vagy éppen kivédeni a rejtett befolyásolási kísérleteket. Fontos kihangsúlyozni, hogy a hírszerzési akciók által alkalmazott erőszakot arányosítani kell azzal a fenyegetéstípussal is, amelynek megelőzésére, felderítésére elhárítására azt alkalmazzák.¹⁵

Hibrid módszerek és külső szereplők Szerbiában

A hibrid fenyegetések különösen érzékenyen érintik a Nyugat-Balkánt, amely számos összetett belső kihívással néz szembe. A régió országaira jellemző a mélyen gyökerező korrupció, a gyenge állami intézményrendszer, a kedvezőtlen demográfiai tendenciák, valamint a fiatal, magasan képzett munkaerő folyamatos elvándorlása.¹⁶

¹⁰ Resperger 2018, 33.

¹¹ Resperger 2018, 29.

¹² European Commission 2022.

¹³ European Commission 2022.

¹⁴ Boda 2023, 26.

¹⁵ Boda 2022, 100.

¹⁶ Zsivitsy 2024a.

A politikai, gazdasági és társadalmi bizonytalanság kedvező környezetet biztosít a hibrid befolyásolási műveletek végrehajtásához és a célországok ellenálló képességének fokozatos aláásásához.

Szerbia külpolitikája a multivektorális megközelítésre épül, amelynek keretében az ország egyszerre törekszik jó kapcsolatokat fenntartani az EU-val és szövetségeseivel, valamint Oroszországgal, Kínával, Törökországgal és más külső szereplőkkel. Míg Szerbiának elsősorban gazdasági érdeke fűződik az EU-hoz való csatlakozáshoz, addig az Unió Szerbiához fűződő viszonyát a tagállami politikák, valamint geo- és biztonságpolitikai események határozzák meg.

Kína a politikai, gazdasági és katonai eszközök széles skáláját alkalmazza globális befolyásának növelésére. A kulcsfontosságú technológiai és ipari szektorok, kritikus infrastruktúra, a nyersanyagok és ellátási láncok feletti ellenőrzésre törekszik. Gazdasági befolyását arra használja fel, hogy stratégiai függőséget hozzon létre, és növelje tekintélyét.¹⁷

Szerbia gazdasági és politikai életében Kína mára meghatározó szereplővé vált. A nyugat-balkáni, valamint a közép- és észak-európai országok Pekinggel való szorosabb együttműködésének alapját a 2012-ben létrehozott „16+1 kezdeményezés” teremtette meg. Az együttműködésben tíz EU-tag (köztük Szlovénia és Horvátország), valamint öt EU-n kívüli ország (Szerbia, Montenegró, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia) vesz részt. A Szerbia és Kína közötti kapcsolat az „Övezet és Út Kezdeményezésen” keresztül mélyült el, különösen a közlekedési és energetikai infrastrukturális beruházások terén. Ezek a fejlesztések azonban hibrid kockázatokat is hordoznak, mivel hosszú távú gazdasági függőségeket és politikai befolyásolási lehetőséget teremtenek.

Kína következetes Koszovó-politikája és az ENSZ Biztonsági Tanácsában betöltött álláspontja tovább erősíti Szerbiával való kapcsolatát. A nemzetközi fórumokon a szerb kormány nem támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek Kínát bírálják. Mindeközben az EU aggodalommal figyeli Kína térnyerését a régióban.

Az Európai Bizottság aggodalmát fejezte ki a Szerbia és Kína között 2023 októberében kötött szabadkereskedelmi egyezmény miatt, ami 2024. július 1-jén lépett hatályba.¹⁸ A megállapodás szerint a két fél fokozatosan megszünteti a vámok 90%-át a Szerbia és Kína közötti kereskedelemben.¹⁹

A kínai technológiai jelenlét Szerbiában különösen érzékeny területeken erősödött meg. Az arcfelismerő kamerák és más megfigyelőrendszerek telepítése, valamint a kritikus infrastruktúrákban alkalmazott kínai technológiák új dimenziót adnak a kibertér biztonsági kihívásainak. Kína globális propaganda- és véleményformáló stratégiája szintén hibrid módszernek tekinthető. A nyugati diskurzus gyengítésére és saját narratíváinak terjesztésére törekszik, különösen a Globális Délen. 2008 óta évente több mint 1,5 milliárd dollárt fordít erre, miközben a Szinchua hírügynökség hálózatán keresztül napi 7300 tartalmat oszt meg, 15 nyelven, 200 millió követővel.²⁰ A „precíz

¹⁷ Szenes 2025, 126.

¹⁸ European Commission 2024.

¹⁹ Zsivity 2024b.

²⁰ Bajčić 2023.

kommunikáció” módszerével adatokat gyűjt és célzott üzeneteket juttat el a közönséghez. Ezzel párhuzamosan Kína a globális információs és kommunikációs technológiák szabványosításában is aktívan részt vesz, saját internetirányítási modelljét népszerűsítve.

Kína technológiai és infrastrukturális beruházásai – például a Szerbia és Bulgária közötti határon telepített Nuctech szkennerek – szoros kapcsolatban állnak a kínai állammal, adatbiztonsági és geopolitikai aggodalmakat felvetve.²¹ A kínai technológia alkalmazása Szerbiában, különösen a kétoldalú megállapodások alapján történő vásárlások, a transzparencia hiányát vetik fel és geopolitikai feszültséget okozhatnak az EU és szövetségeseivel való kapcsolatban.

Az elmúlt években a gazdasági és technológiai dimenzió mellett a katonai együttműködés is látványosan erősödött Kína és Szerbia között. A két ország közötti védelmi együttműködés 2020-ban hat CH-92A típusú pilóta nélküli légijármű vásárlásával erősödött.²² Két évvel később a szerb fegyveres erők nyilvánosan bemutatták a Szerbiának leszállított kínai FK-3 légvédelmi rakétarendszert. Ezt követően a CH-95 típusú drónt is beszereztek. 2025 nyarán a szerb és a kínai különleges erők tíznapos közös kiképzésen vettek részt a kínai Hopej tartományban, annak ellenére, hogy Brüsszel aggodalmát fejezte ki a katonai együttműködés miatt.²³ A szerb védelmi minisztérium ezt úgy értékelte, hogy „új lendületet kapott a két ország katonai partnersége”.²⁴ A „Béke őrzője 2025” hadgyakorlat középpontjában a kínai drónok és az FK-3 légvédelmi rendszer alkalmazása állt, amivel Szerbia lett az első európai ország, amely ezeket az eszközöket hadrendbe állította.²⁵ Az esemény Brüsszel és Washington aggodalmát váltotta ki. Bár Belgrád hivatalosan katonailag semlegesnek vallja magát, tagja a NATO „Partnerség a Békéért” programjának, és egyidejűleg ápol kapcsolatokat a keleti országokkal is.

A szerb–kínai kapcsolat diplomáciai és stratégiai dimenzióit jól mutatta a második világháború ázsiai lezárásának 80. évfordulója alkalmából 2025. szeptember 3-án Pekingben tartott díszszemle. Az esemény szimbolikus szerepe az elemzők szerint a háború utáni világrend orosz–kínai újraértelmezése és a jelenlegi nemzetközi rend megkérdőjelezése volt.²⁶

Aleksandar Vučić, szerb elnök a katonai parádét „lehetőségnek” nevezte arra, hogy felmérje, milyen kínai fegyvereket vásároljon elrettentés céljából.²⁷ Ezzel párhuzamosan Vučić 11 kínai vállalat képviselőjével találkozott, akikkel a mesterséges intelligencia és a repülő autók lehetséges szerbiai alkalmazásáról is tárgyalt.²⁸ A szerb elnök a bori bányászati komplexum többségi tulajdonosával, a kínai Zijin bányavállalattal folytatott egyeztetések során jelezte, Szerbia további aranyat vásárolna tőlük.

21 Gočanin 2023.

22 Cvetković 2025.

23 Cvetković 2025.

24 Cvetković 2025.

25 Cvetković 2025.

26 Deák, Háda, Tálas 2025, 3.

27 Radio Slobodna Evropa 2025a.

28 Radio Slobodna Evropa 2025a.

A katonai, gazdasági és technológiai dimenziók összekapcsolódása jól mutatja a hibrid befolyásolás működését: a kínai fegyverrendszerek beszerzése, az új technológiák területén való együttműködés, a stratégiai nyersanyagok és nemesfémek feletti ellenőrzés lehetősége együttesen olyan függőségi viszonyt hoznak létre, amely hosszú távon szűkíti Szerbia mozgásterét és gyengíti nyugati integrációs lehetőségeit.

Törökország kapcsolatát Szerbiával és a régió más országaival a közös történelmi háttér alapozza meg. Törökország a délszláv válság óta aktív szerepvállaló a békefenntartó missziókban, valamint a balkáni muszlim közösségekkel ápol szoros kapcsolatot. 2023 őszén Özkan Ulutas török vezérőrnagy vette át a KFOR misszió-parancsnoki feladatait. Kijelentette, prioritásaként szerepel, hogy hozzájáruljon egy konstruktív párbeszédhez.²⁹

A helyzet sajátosságát egyrészt az adja, hogy a KFOR fennállása óta most először vette át Törökország a parancsnokságot; másrészt Koszovó függetlenségét Ankara az elsők között ismerte el, harmadrészt az aktuális helyzet újabb lehetőséget kínálhat befolyásának kiterjesztésére a régióban.

Szerbia és Oroszország kapcsolatát az energiapolitikai, biztonságpolitikai, kulturális és vallási együttműködés egyaránt meghatározza. Az orosz energetikai vállalatok, mint a Gazprom, Gazprom Neft és a Lukoil, domináns szereplők a szerb energiapiacra, ami hosszú távú függőséget eredményez.

A két ország közötti katonai együttműködés is jelentős: közös hadgyakorlatok, katonai eszközök beszerzése és együttműködési megállapodások színesítik a kapcsolatot. Szerbia katonai semlegességet hirdetett, ugyanakkor tagja a NATO „Partnerség a Békéért” programjának.

Politikai síkon Oroszország azzal, hogy nem ismerte el Koszovó függetlenségét Szerbia egyik legfontosabb szövetségesének számít. Az orosz–ukrán háború újabb dimenziót adott ennek a kapcsolatnak, az oroszbarát hírügynökségek jelenléte révén, amelyek a közvéleményt Moszkva érdekei mentén igyekeznek formálni, alternatív narratívát kínálva az euroatlanti integrációval szemben.

A fent leírtakat megerősítik a Szerbiai Fiatalok Ernyőszervezete (KOMS) 2024-ben végzett felmérésének adatai is. A fiatalok 39%-a szerint az ország külpolitikájának Kelet és Nyugat között kellene egyensúlyoznia, 25% Kínát és Oroszországot, míg 16% az EU-t és az USA-t részesítené előnyben.³⁰ Az orosz–ukrán háborúval kapcsolatban 59,2% ellenzi az Oroszországgal szembeni szankciókat, míg 17,1% úgy gondolja, hogy a kormánynak csak akkor kellene szankciókat bevezetnie, ha azok mellőzése Szerbiára nézve túl súlyos következménnyel járnának.³¹

Az euroszkepticizmus folyamatos növekedése mögött több tényező húzódik meg: az elhúzódó csatlakozási folyamat, az EU-bővítéspolitikájával szembeni csalódottság, a média befolyása, dezinformációk, amelyek az uniót negatív színben tüntetik fel.

²⁹ Zsivity 2023.

³⁰ Krovna organizacija mladih Srbije-KOMS 2024, 145.

³¹ Krovna organizacija mladih Srbije-KOMS 2023, 150–152.

Az EU-val szembeni bizalmatlanság, a többirányú külpolitika és a régió sebezhetősége olyan lehetőségeket kínál, amelyeket Oroszország hosszú ideje igyekszik kihasználni. A következőkben részletesen bemutatásra kerül, hogyan jelennek meg ezek a törekvések Szerbiában, különösen a hibrid műveletek szintjén.

Oroszország befolyási törekvései és hibrid műveletei Szerbiában

A Nyugat-Balkán évszázadok óta a nagyhatalmi érdekek ütközőpontja és egyúttal civilizációs határzóna, ahol a nyugati kereszténység, a keleti ortodoxia és az iszlám találkozása alakítja a politikai, társadalmi és gazdasági viszonyokat. E komplex történelmi örökség különösen Szerbiában érhető tetten, amely kulturális és vallási sokszínűsége miatt sajátosan érzékeny az idegen befolyásolási kísérletekre. Míg a nyugati hatalmak az euroatlanti integráció előmozdításán dolgoznak, Oroszország – a hagyományos katonai jelenlét helyett – politikai, gazdasági és információs eszközökkel igyekszik növelni befolyását.

E befolyásolási gyakorlat nem kizárólag nyílt konfrontációval, hanem proxy-viszonyokon és hibrid eszközökkel történik. A proxyk olyan állami vagy nem állami szereplők, amelyeket egy nagyhatalom különféle támogatások révén saját céljai elérésére használ. A szerb példa jól illusztrálja, hogy miként lehet egy államot e viszonyrendszer részévé tenni, anélkül hogy az formálisan elveszítené politikai önállóságát. Ennek részeként Moszkva egyre gyakrabban alkalmaz proxy szereplőket – helyi politikai pártokat, médiumokat, civil szervezeteket és üzleti köröket – érdekeinek érvényesítésére.³² Ezek a proxyk lehetővé teszik, hogy Oroszország közvetett módon hasson a közvéleményre, politikai döntéshozókra, és fenntartsa jelenlétét anélkül, hogy nyíltan konfrontálódna a Nyugattal.

Az Európai Bizottság 2023. és 2024. évi jelentésében is felszólította a szerbiai vezetést, hogy lépjen fel a külföldi információmanipuláció és az EU-ellenes narratívák ellen.³³ Erre azért volt szükség, mert az EU által szankcionált orosz, államilag támogatott csatorna sugároz rádió- és multimédiás műsorokat Szerbiában, köztük a Russia Today (RT) is. Az Európai Bizottság értékelése szerint a csatorna a Wagner félkatonai csoport katonai toborzását is népszerűsítette, ami a szerbiai jogszabályok szerint tilos, de az ügyészség mégsem vizsgálta ki az ügyet. Ezek a médiatartalmak nagyban befolyásolják nemcsak a szerbiai, hanem az egész régió közvéleményét is. Ezt az állítást alátámasztja egy 2023 júliusában közzétett esettanulmány is, mely szerint Szerbiában több orosz érdekeltségű médiafelület működik, többek között a „News Front”, melyen megjelent tartalmakra gyakran hivatkoznak más szerbiai és bosznia-hercegovinai médiumok is.³⁴

32 Megjegyzés: a proxyháború filozófiai és etikai meghatározásáról Boda Mihály írt „A proxyháború filozófiai és etikai megközelítésben” c. tanulmányában.

Lásd: https://www.academia.edu/113870861/A_proxyh%C3%A1bor%C3%BA_filoz%C3%B3fi%C3%A1s_etikai_megk%C3%B6zel%C3%ADt%C3%A1sben

33 European Commission 2024.

34 Brey 2023, 8.

Az Unió és szövetségeseinek félelme, hogy az EU nyugat-balkáni terjeszkedésének megállítása érdekében Oroszország információs műveleteket alkalmaz etnikai feszültségek és befagyott konfliktusok szítására. Oroszország nyíltan támogatja Szerbiát Koszovóval kapcsolatos álláspontjában, de emellett információs hadviselést folytat a szerb társadalom és politikai elitiek polarizálása érdekében.

A Nyugat ezzel párhuzamosan információs kampányt indított, amelynek célja Szerbia és Oroszország közötti feszültségkeltés volt. Ekkor látott napvilágot a lőszer-export ügy. Már 2022-ben, az orosz–ukrán háború kitörésének évében megjelentek olyan hírek, hogy Ukrajnában szerb gyártmányú fegyvereket vetnek be.³⁵ Majd 2023 nyarán a *Financial Times* arról számolt be, hogy Szerbia közvetítőkön keresztül lőszert ad el, amely végül Ukrajnába kerül.³⁶ Az orosz mash.ru portál pedig egy vidófelvételt közölt, amely állítólag egy pozsonyi raktárban készült, ahová 3500 darab 122 mm-es szerb „M21 GRAD” rakéta került.³⁷ Egyes értesülések szerint Szerbia közvetve 800 millió euró értékben szállított lőszert Ukrajnába. Aleksandar Vučić, szerb elnök ekkor kijelentette, hogy az export kizárólag az engedélyezett végfelhasználók számára történt, és hangsúlyozta: „az ország maradéktalanul betartja a fegyver-exporttal kapcsolatos nemzetközi szerződéseket.”³⁸

Ennek ellenére – 2025. május 29-én – az Oroszországi Föderáció Külső Hírszerző Szolgálat (SZVR) hivatalos közleményben azzal vádolta meg Szerbiát, hogy védelmi ipari vállalatok Belgrád hivatalos semlegességi álláspontja ellenére, hamis végfelhasználói igazolások felhasználásával szállít lőszert Ukrajnába, NATO-tagállamok – többek között Csehország, Lengyelország és Bulgária – közvetítésével.³⁹ Vučić közölte, hogy május 9-i moszkvai látogatása során erről egyeztetett Vlagyimir Putyinnal, és Szerbia valamint Oroszország közös munkacsoportot hozott létre az állítások kivizsgálására.⁴⁰ Mindezek rámutatnak arra, hogy az ilyen információs műveletek az államok és szövetségi rendszerek döntéshozatali képességeit is célba vehetik, aláásva a biztonságpolitikai stabilitást.

Az orosz befolyás nem korlátozódik az információs térre. Oroszország a stratégiai jelentőségű ágazatokra fókuszálva igyekszik erősíteni a jelenlétét, különösen az energiaszektorban, amely a gazdasági mellett politikai befolyásszerzésre is alkalmas. Moszkva nem csupán a földgázszállítás révén érvényesíti érdekeit, hanem közvetlen piaci részesedést is szerzett a villamosenergia-, nukleáris és olajiparban, különösen Szerbiában és Bosznia-Hercegovinában.⁴¹ Oroszország Koszovóval kapcsolatos politikai támogatása megerősítette Moszkva befolyását, miközben a szerb fél ezt politikai lojalitással és együttműködési gesztusokkal kompenzálja, főként olyan cégek esetében mint a Gazprom, a Gazprom Neft és a Lukoil. Fontos kiemelni, hogy ezek a cégek a régió több pontján is jelen vannak, így erősítve Oroszország térségbeli

35 Zivanovic 2023.

36 Radio Slobodna Evropa 2023a.

37 Radio Slobodna Evropa 2023b.

38 Radio Slobodna Evropa 2024.

39 Varga 2025a.

40 Komarčević-Božić Krainčanić 2025.

41 Bihari 2019, 12.

befolyását. A leköszönő Biden-adminisztráció egyik utolsó lépéseként 2025. január 10-én – néhány nappal Donald Trump hivatalba lépése előtt – szankciókat vezetett be több olyan vállalattal szemben, amelyek az orosz Gazprom Neft érdekeltségébe tartoznak, azzal a céllal, hogy megnehezítse az Ukrajna elleni háború finanszírozását.⁴² A szankciós listára ennek következtében felkerült a szerbiai NIS is. A szerb kőolajipari vállalat szankcionálása része annak az átfogó stratégiának, amely az orosz energiafüggőség csökkentését és Moszkva bevételeinek visszaszorítását célozza. Eredetileg a szankciók végrehajtására mindössze 45 nap állt rendelkezésre, a teljes folyamatnak 2025. február 25-ig kellett volna lezárulnia, míg a pénzügyi tranzakciók végső határideje március 12-e volt.⁴³ Donald Trump hivatalba lépését követően azonban a szankciók alkalmazását sorozatos halasztások jellemzik.⁴⁴

A második világháború ázsiai befejezésének 80. évfordulója alkalmából szervezett pekingi katonai parádén találkozott Vlagyimir Putyin orosz és Aleksandar Vučić szerb elnök. A megbeszélés során Vučić hangsúlyozta, hogy Szerbia javítani kívánja az energetikai együttműködést Oroszországgal, különösen a Magyarországgal közösen megépítendő olajvezetéknek köszönhetően.⁴⁵ Putyin erre reagálva bejelentette, hogy Szerbia és Oroszország közötti kereskedelmi, gazdasági, tudományos és műszaki együttműködési vegyes bizottság újabb ülésére az év végéig sor kerül.⁴⁶

Összességében Oroszország hibrid módszerei – az energiaszektorról a médiabefolyásolásig – a Nyugat-Balkán instabilitásának fenntartására és az euroatlanti integráció lassítására irányulnak. A szerb vezetés azonban – geopolitikai helyzete, energetikai függősége, Koszovó politikája és a társadalom oroszbarát attitűdje miatt – tudatosan kerüli a határozott fellépést Moszkva befolyásával szemben. Ez az egyensúlyozó politika rövid távon belpolitikai stabilitást biztosított, hosszabb távon azonban sérülékennyé teszi az országot a hibrid fenyegetésekkel szemben. A következő fejezetben azt vizsgálom, miként próbálja az Európai Unió és a NATO ellensúlyozni ezeket a befolyásgyakorlási törekvéseket, illetve milyen eszközökkel lépnek fel a hibrid fenyegetésekkel szemben Szerbiában.

Az EU és a NATO válaszlépései a hibrid fenyegetésekre Szerbiában

Az EU és a NATO közötti együttműködés a hibrid fenyegetések elleni fellépés terén 2016-tól kapott valódi lendületet. Míg a NATO a kollektív védelem keretét biztosítja, addig az EU olyan biztonsági kihívások kezelésére összpontosít, mint a hibrid fenyegetések, a kiber- és energiabiztonság, a szervezett bűnözés, valamint a külső határok védelme.

A hibrid fenyegetések eskalációja – amely az orosz–ukrán háborúhoz vezetett – a Nyugat-Balkánon is érezteti hatását. A Hibrid Fenyegetések Elleni Európai Kiválósági Központ (CoE) 13 fenyegetési területet azonosított a térségben, köztük a dezinformációs

⁴² Varga 2025b.

⁴³ Varga 2025b.

⁴⁴ SZMSZ 2025.

⁴⁵ Radio Slobodna Evropa 2025b.

⁴⁶ Radio Slobodna Evropa 2025b.

kampányokat, a kibertámadásokat, a helyi médiakapcsolatokat, a gazdasági beruházásokat és a társadalmi-politikai nyomásgyakorlást.⁴⁷

2022 júliusa és augusztusa között Szerbia, Montenegró, Albánia és Koszovó is kibertámadások áldozatává vált, amelyek az online fiókok és adatbiztonsági rendszereket célozták meg. Az online fiókok és adatbiztonsági rendszereket érintő támadások gyakorisága és súlyossága aggodalomra ad okot. A hivatalos statisztikák szerint Szerbiában jelentős növekedés figyelhető meg a kibertámadások és a kiberbűnözés terén. 2020-ban mintegy 26 millió támadás érte az információs rendszereket, ezek többsége jogosulatlan behatolási kísérlet és adatgyűjtés volt.⁴⁸ 2022-től kezdődően számos internetes csalás és személyazonosság-lopás is történt, például a Raiffeisen Bank és a Szerb Posta felhasználói adataival kapcsolatban. Emellett állami nyilvántartási rendszereket is értek hekkertámadások, valamint elektronikus bombariadó bejelentések is előfordultak, amelyek ideiglenesen megbénították az érintett köz- és magánintézmények működését.⁴⁹

Ezek az események, valamint a külső szereplők befolyási törekvései lehetővé teszik a NATO számára, hogy mélyebb megértést nyerjen a hibrid hadviselés hosszú távú hatásairól, különösen a szövetség bővítésére és a nemzetközi biztonságra vonatkozóan.

Míg az EU és a NATO az elmúlt években olyan mechanizmusokat dolgozott ki, mint a gyorsriasztási rendszer (RAS) a hibrid fenyegetések kezelésére, a műveletek nem konvencionális jellege lehetővé teszi a külföldi szereplők számára, hogy „elmosás a határokat a legális és az illegális között”, ami megnehezíti a nyugati szereplők számára a támadások felismerését, megelőzését és elhárítását.⁵⁰ Az olyan államok, mint Oroszország, nem egy teljes körű hibrid hadviselésre törekednek, hanem arra, hogy próbára tegyék a Nyugat hitelességét és demokratikus értékei iránti elkötelezettségét. A határozott válaszlépések hiánya – különösen háborús időkben – utat nyithat további külső beavatkozások előtt, elmélyítheti a térség belső feszültségeit, és politikailag kiszolgáltatottá teheti a nyugat-balkáni országokat.

Az Európai Parlament 2025. március 12-i állásfoglalásában – az európai védelem jövőjéről szóló fehér könyvről – megerősített együttműködésre szólít fel a nyugat-balkáni országokkal a védelmi ipar területén. Hangsúlyozza, hogy a térség államai jelentős szakértelemmel rendelkeznek ezen a területen, és felveti annak lehetőségét is, hogy az EU katonai felszereléseket szerezzen be tőlük. Ez a megközelítés erősítené a nyugat-balkáni országok integrációját, és hozzájárulna ahhoz, hogy az EU megbízható szövetségessé váljon számukra.⁵¹

Az Európai Parlament kiemelten fontosnak tartja, hogy a közös biztonság- és védelempolitika aktívan vegyen részt a hibrid fenyegetések elleni fellépésben, különösen a tagjelölt országok védelmében. Mély aggodalmát fejezi ki a szabotázs, a kibertámadások, az információmanipuláció és a választásokba való beavatkozás

47 Megan 2023.

48 Bjeloš, Pavlović 2022, 9.

49 Bjeloš, Pavlović 2022, 4.

50 Megan 2023.

51 Európai Parlament 2025.

terjedése miatt. Ezért felszólítja a tagállamokat, hogy dolgozzanak ki hatékony és elrettentő válaszingtezkedéseket – akár az Európai Unióról szóló szerződés 42. cikk (7) bekezdése alkalmazásával is.⁵² Emellett különös hangsúlyt helyez a kiberbiztonságra, és sürgeti az erőforrások és szakértelem összehangolását.

A hibrid fenyegetésekre adott uniós és NATO-válaszok nemcsak a biztonság megerősítését célozzák, hanem Szerbia európai integrációját is előmozdíthatják. Az együttműködés mélyítése és a közös védelempolitikai fellépés kulcsfontosságú az ország és a Nyugat-Balkán stabilitásának megőrzésében, a külső befolyás visszaszorításában.

Összegzés

A hibrid fenyegetések a Nyugat-Balkánon, különösen Szerbiában, komoly biztonsági kihívást jelentenek. Az orosz–ukrán háború kitörése óta a kibertámadások, információs műveletek, gazdasági nyomásgyakorlás, valamint a társadalmi és politikai befolyásolás eszközei egyre intenzívebben jelennek meg.

A fenyegetések visszaszorításához összehangolt és módszeres erőfeszítésekre van szükség, amelyek nemcsak a nemzetközi partnerek, hanem a régió országainak közös felelősségét is jelentik. Ehhez az alábbi lépések elengedhetetlenek:

Hiteles csatlakozási perspektíva biztosítása: az euroszkepticizmus és külső befolyás erősödését csak világos, egyértelmű uniós csatlakozási perspektívával lehet ellensúlyozni.⁵³ Az EU-nak egyértelműen vállalnia kell Szerbia integrációja iránti elköteleződését. A csatlakozási folyamatok felgyorsítása azon múlik, hogy az Unió mennyire képes hiteles és vonzó alternatívát kínálni.

Biztonsági és védelmi reformok támogatása: szükség van a térség belső biztonsági reformjainak és a védelmi képességeinek fejlesztésére. Konkrét lépéseket kell tenni a nyugat-balkáni országok ellenállóképességének és lakossági tudatosságának növelésére.⁵⁴

Digitális műveltség és oktatás erősítése: a digitális írástudás fejlesztése, széles körű oktatási kampányokkal kiegészítve kiemelkedően fontos a lakosság információs környezetben való eligazodásának elősegítése és a dezinformációval szembeni ellenállóképesség növelése érdekében. Az álhírek és propaganda elleni hatékony fellépés megvalósításához célzott oktatási programok és közösségi médiakampányok szükségesek, amelyek a kritikus gondolkodás erősítésére irányulnak.

Regionális és nemzetközi együttműködés fokozása: nemzetközi szinten a regionális együttműködés elmélyítése kiemelten fontos a kiberbűnözés elleni közös fellépés előmozdítása érdekében, miközben szükség van a közösségi médiaplatformok átláthatóságának és felelősségvállalásának szabályozására is.

A hírszerzési és elemzési együttműködés fokozása: kulcsszerepet játszik a hibrid fenyegetések – különösen a propaganda és dezinformáció – hatékony kezelésében.

⁵² Európai Parlament 2025.

⁵³ RTCG 2023.

⁵⁴ Szenes 2025, 133.

Összességében a hibrid fenyegetések kezelésének eredményessége két tényezőtől függ: a nemzetközi partnerek összehangolt stratégiájától és Szerbia intézményi ellenálló képességének megerősítésétől.

Csak e dimenziók együttes érvényesülése biztosíthatja a régió hosszú távú stabilitását és a hibrid fenyegetésekkel szembeni hatékony védelmet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bajčić, Tamara 2023. Kako Kina utiče na globalno javno mnjenje? *Danas.rs*,
Online: <https://www.danas.rs/vesti/politika/kako-kina-utice-na-globalno-javno-mnjenje/>
- Bihari Rita 2019. Orosz hibrid módszerek a Nyugat-Balkánon. *Hadtudományi Szemle*, 12. (3): 5–20.
Online: <https://doi.org/10.32563/HSZ.2019.3.1>
- Bjeloš, Maja; Pavlović, Marija 2022. *Sajber bezbednost i ljudska prava na Zapadnom Balkanu: slučaj Srbije*. Beogradski centar za bezbednosnu politiku.
- Boda Mihály 2022. A hibrid háború etikája: az igazságos hibrid háború elmélete.
In: M. Szabó Miklós szerk.: *A hadtudomány aktuális kérdései. I. kötet*, Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Boda Mihály 2023a. Hibrid háború: konfliktusforma a harmonikus béke és a direkt háború között – A hibrid háború katonaflozófiai értelmezése.
In: Gőcze István, Padányi József (szerk.): *Lehelyezett kő*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Boda Mihály 2023b. A proxyháború filozófiai és etikai megközelítésben.
In: *Honvédségi Szemle*, 151. (6): 27–39.
<https://doi.org/10.35926/HSZ.2023.6.3>
- Brey, Thomas 2023. *Ruski mediji na Balkanu i njihova uloga u agresorskom ratu protiv Ukrajine. Studija slučaja: RT Balkan*. Potsdam-Babelsberg: Friedrich-Neumann-Stiftung für die Freiheit
- Cvetković, Ljudmila 2025. Šta je pokazala vojna obuka Srbije sa Kinom?
Online: <https://www.slobodnaevropa.org/a/vojna-obuka-srbija-kina-dronovi/33490081.html>
- Deák András György, Háda Béla, Tóth Péter 2025. A Sanghaji Együttműködési Szervezet 2025 szeptemberi tiencsini csúcstalálkozójáról. *John Lukacs Intézet Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések*, 2025/16.
Online: https://jli.uni-nke.hu/document/jli-uni-nke-hu/SVKP_Elemzesek_2025_16.pdf
- European Commission 2022. Hybrid Threats,
Online: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/hybrid-threats_en
- European Commission 2024. Commission Staff Working Document, Serbia 2024 Report.
SWD(2024) 695 final. Brussels, 30.10.2022.
Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024SC0695>
- Európai Parlament 2025. Az Európai Parlament 2025. március 12-i állásfoglalása az európai védelem jövőjéről szóló fehér könyvről.
Online: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0034_HU.html
- Európai Unió Tanács 2023. EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozó,
Online: <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2023/12/13/>
- Freedman Lawrence 2018. *The future of war- a history*. Penguin Books Ltd.
- Gočanin, Sonja 2023. Kinesku opremu instaliraju u Srbii, u EU preispituju, u SAD zabranjuju.
Online: <https://www.slobodnaevropa.org/a/nuctech-oprema-srbija-kina-donacija-bezbednost/32674637.html>
- Hoffman, Frank G. 2007. *Conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars*. Arlington, VA, Potomac Institute for Policy Studies
- Komarčević, Dušan; Božić Krainčanić, Svetlana 2025. 'Disciplinovanje vlasti u Srbiji': Kako Beograd reaguje na opomenu Kremļa o srpskom oružju u Ukrajini?
Online: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-vucic-rusija-opomena-putin-izvoz-oruzja-ukrajini-rat/33429802.html>

- 16